

ارزیابی سیاست آفریقائی هند در دوره پس از جنگ سرد^۱

نوشته : روچیتا بری

ترجمه : دکتر اسماعیل شفیعی*

چکیده

در دوران پس از جنگ سرد با پیدایش نامیبیای مستقل و آفریقای جنوبی دموکراتیک، عامل اصلی یعنی مبارزه علیه استعمار و تبعیض نژادی که فعالیت‌های آفریقا و هند را در یک راستا قرار داده بود از میان رفت.

سیاست آفریقایی هند به تغییرات اندک و مقداری انسجام در دوران پس از جنگ سرد اشاره دارد. این سیاست از پنج سرود آیین هندوها شکل گرفته است: تشویق همکاری اقتصادی، جذب مردم هندی تبار، جلوگیری و مبارزه با تروریسم، حفظ صلح و کمک به نیروی دفاعی آفریقا.

تمایلات مثبت فراوانی برای حضور هند در آفریقا وجود دارد و هند از این امتیازات برای تقویت بیشتر روابط خود بعنوان یک شریک جدید باید بهره ببرد.

*. عمده تحلیل استراتژیک (دهلی نو)

مقدمه

هند و آفریقا^(۱) دارای روابطی هستند که پیشینه آن به دوران باستان بر می‌گردد. قرن‌ها تجارت و تماس بین سواحل شرقی آفریقا و سواحل غربی هند در جریان بوده است. هر چند این روابط از یک دوره ی احساسی قوی و همبستگی سیاسی در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ به درگیری و مشارکت منتخب در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ در نوسان بوده است. در دوره پس از جنگ سرد تصور و درک در حال رشدی در آفریقا پدیدار گشت که این قاره به لحاظ سیاسی و اقتصادی در حاشیه نگاه داشته شده است. از لحاظ سیاسی، آفریقا به احساس آرامش دست یافته، زیرا سلطه ابرقدرتها در قاره خاتمه یافته است. از طرف دیگر احساسی در آنها بوجود آمده است که آنها از لحاظ راهبردی، برای قدرتهای بزرگ از اهمیت ناچیزی برخوردارند. از لحاظ اقتصادی نیز آفریقا دارای اهمیت کمی برای بازیگران مهم صحنه اقتصاد جهانی، که همانا کشورهای غربی و شرکت‌های چند ملیتی و نهادهای بانکی است، می‌باشد. این درک عمدتاً توسط بدبینان آفریقا مطرح شد که احساس می‌کنند "اگر آفریقا از صحنه جهانی بیرون رانده شود هیچکس، یا عده اندکی خلاء آن را احساس خواهند کرد."^(۲) و در این رابطه حقایق سختی که بیان می‌شود این است که قریب به ۳۰۰ میلیون آفریقائی با درآمدی معادل ۰/۶۵ دلار یا کمتر زندگی می‌کنند، از ۱۰۰۰ کودک بیش از ۲۵۰ نفر قبل از رسیدن به سن پنج سالگی می‌میرند و یا در بیش از ۲۰ کشور آفریقائی از هر ده نفر بزرگسال یک نفر به ایدز مبتلا هستند.^(۳)

معهد از جنبه مثبت قاره شاهد گرایی به سمت دموکراتیزه شدن بوده است. که این مساله در برگزاری انتخابات چند حزبی در قاره آفریقا و ظهور آفریقای جنوبی دموکراتیک قابل رویت است. همچنین شاهد به راه اندازی برنامه "مشارکت نوین برای

توسعه آفریقا" از طریق تلاشهای مشترک جنوب آفریقا و سنگال هستیم. این برنامه وعده زدودن برچسب "قاره ی مایوس" را بدنبال دارد.

در این زمینه است که این مقاله، سیاست هند را در دوره پس از جنگ سرد ارزیابی می کند. در گذشته بنیان و شالوده سیاست آفریقائی هند حمایت از مبارزات ضد استعماری و ضد نژاد پرستی در آفریقا بوده است. ظهور آفریقای جنوبی دموکراتیک، مبارزات ضد آپارتاید را به پایان رساند. در شرایط تغییر یافته، کنون توجه سیاست آفریقائی هند چیست؟ این سؤال اصلی است که این مقاله به آن خواهد پرداخت. اصطلاح آفریقا اشاره دارد به کشورهایی که در جنوب صحرای افریقا هستند. از آنجائی که نزدیک به پنجاه کشور در قاره آفریقا است، تحلیل روابط دوجانبه انجام خواهد شد.

پیشینه تاریخی

جواهر لعل نهرو، اولین نخست وزیر هند شالوده سیاست آفریقائی هند را پی ریزی کرد. دریافت که اهمیت آفریقا در این واقعیت نهفته است که "گرچه این قاره توسط اقیانوس هند از ما جدا گشته، اما به معنایی همسایه کناری ماست"^(۴). سیاست آفریقائی نهرو دوجنبه عمده داشت: قسمت اول، حمایت از مبارزات علیه استعمار و تبعیض نژادی در آفریقای جنوبی بود در مورد این موضوعات هند در سازمان ملل متحد بسیار فعال بود قسمت دوم مربوط به مردم هندی تبار بود که در قاره آفریقا سکنی گزیده بودند. او به هندی ها توصیه کرد که خودشان را با مردم جوامع محلی یکی بدانند و رویه مثبت تری نسبت به آرمانهای سیاسی مردمی که در آن محل اقامت دارند داشته باشند. در موضوعات اقتصادی او به هندی ها توصیه کرد که به دنبال کسب مزایای ویژه برای خود به بهای

فرصت‌های مساوی برای آفریقاییان نباشند.^(۵) آفریقاییها حمایت‌های نهر و مهاتما گاندی از مبارزات مردم آفریقا را مورد تایید قرار دادند.

مزروعی^۱ معتقد است، که پیام عدم خشونت و مقاومت منفی گاندی، الهام بخش بسیاری از رهبران سیاهپوست در آفریقا مانند قوام نکرومه^۲ غنا و کنت کوآندا^۳ زامبیا و ژولیوس نایره^۴ تانزانیا بود.^(۶) به همین دلیل، با شروع جنگ سرد اصول عدم تعهد نهر و برای آفریقایی‌ها جذابیت داشت^(۷) گرچه در اواخر دوره زمامداری نهر و روابط هند با آفریقا به سطح پائینی رسید تعداد اندکی از کشورهای آفریقایی بصورت دوجانبه یا موضوعات چند جانبه مانند جنبش عدم تعهد، از هند حمایت کردند.^(۸) این به دلیل عوامل مختلف بود. شکست هند در جنگ هند و چین (۱۹۶۲) ضربه‌ای سنگین به وجهه هند، بعنوان یک رهبر بود. دیگری تردید هند در نشست غیر متعهدها در سال ۱۹۶۱ در تعیین یک تاریخ مشخص برای پایان استعمار (با این منطق که تعیین تاریخی مشخص غیر واقع گرایانه است) در آفریقا، چنین شبهه‌ای ایجاد کرد که هند نسبت به قدرتهای استعماری نرمش نشان می‌دهد. سوم پافشاری هند بر شیوه‌های مسالمت آمیز برای جنبشهای آزادیبخش در قاره آفریقا، که در تعارض با حرکات آشکار چین در جهت مساعدت مسلحانه بود، مورد استقبال قرار نگرفت. چهارم اینکه هند پس از جنگ ۱۹۶۲ در گردهمائی‌های چند جانبه تلاش می‌کرد با چین مقابله کند.^(۹)

۱. MAZRUI

۲. Kwame Nkrumah

۳. Kenneth Kaunda

۴. Julius Nyerere

با این وجود پس از نیمه دهه ۱۹۶۰ هند ارزیابی جدی از سیاست آفریقایی خود کرد و ابتکارات جدیدی را آغاز کرد. هدف سفر سراسری قاره آفریقای خانم ایندیرا گاندی در سال ۱۹۶۴، اندازه گیری عمق و میزان پیوند آفریقا با هند بود. متعاقباً هند از برخورد با کشورهای آفریقایی به عنوان یک بلوک خودداری و در دوستی خود روش گزینشی را انتخاب نمود. هند همچنین سیاست دیپلماسی اقتصادی را به راه انداخت. این امر با شروع «برنامه همکاریهای اقتصادی و فنی» در سال ۱۹۶۴ آغاز گشت که هدف اولیه آن مقابله با دیپلماسی کمک چین بود.

در دهه ۱۹۷۰ توانمندی هند در نگاه آفریقاییها افزایش یافت. احتمالاً وقایعی همچون پیمان هند و شوروی (۱۹۷۱)، جنگ هند و پاکستان (۱۹۷۱)، انقلاب سبز و آزمایش صلح آمیز هسته‌ای در ۱۹۷۴ باعث این تغییر نگرش گردید. همزمان با درک کشورهای آسیایی و آفریقایی به نیاز به همکاریهای اقتصادی در بین خودشان، تأکید بر دیپلماسی اقتصادی افزایش یافت. اتخاذ برنامه اقدام لاگوس در ۱۹۸۰ توسط سازمان اتحادیه آفریقا بر اهمیتی که کشورهای آفریقایی به همکاریهای منطقه‌ای و همکاریهای جنوب - جنوب می‌دادند اشاره داشت. تأثیر این ابتکارات افزایش تجارت هند با آفریقا بود که در این تجارت موازنه تجارت به سود هند بود.

در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ هند به حمایت خود از مبارزات آزادی بخش ادامه داد، این کشور در مبارزه با آپارتاید در آفریقای جنوبی و نامیبیا در ارتباط بسیار نزدیک با آفریقاییها بود و نه تنها در سازمان ملل متحد بلکه در دیگر مجامع بین‌المللی چند جانبه مانند جنبش عدم تعهد و تشکل کشورهای مشترک‌المنافع ارتباط تنگاتنگ خود را با آنها حفظ کرد. هند در سال ۱۹۶۷ به کنگره ملی آفریقا و در سال ۱۹۸۵ به سازمان مردم جنوب غربی آفریقا موقعیت دیپلماتیک اعطا کرد.^(۱۱) علاوه بر حمایت دیپلماتیک هند

جهت مبارزات آزادیبخش در آفریقا، کمک مادی فراهم نمود این کمک نه به شکل مستقیم بلکه از طریق نهادهای چند جانبه مانند سازمان اتحادیه آفریقا، صندوق سازمان ملل متحد برای نامیبیا، برنامه آموزشی و تعلیمی سازمان ملل متحد برای آفریقای جنوبی و نهایتاً از طریق صندوق اقدام جهت مقاومت در برابر تهاجم استعمار و آپارتاید بود. این صندوق در سال ۱۹۸۶، توسط جنبش عدم تعهد تحت رهبری نخست وزیر هند راجیو گاندی تأسیس شد و هدفش مساعدت به کشورهای خط مقدم و جنبش‌های آزادیبخش در آفریقای جنوبی و نامیبیا بود. بر اساس یک تخمین تا سال ۱۹۷۸-۱۹۷۷ سی و شش میلیون روپیه به این امر کمک کرد ضمن اینکه سهم اولیه هند به صندوق اقدام جهت مقاومت در برابر تهاجم، استعمار و آپارتاید ۵۰۰ میلیون روپیه بود که شامل ۲۵ میلیون دلار کمک افراد و نهادهای خصوصی بود.^(۱۱)

در ارتباط با سیاست هند نسبت به مردم هندی تبار خانم ایندیرا گاندی در ابتدا سیاست درگیر کردن آنها را به پیش برد، در هنگام سفر به کشورهای آفریقایی او آنها را سفرای هند نامید. کشورهای آفریقایی از تغییر سیاست هند در مقابل آفریقایی‌های هندی تبار رنجیدند.^(۱۲) هنگامی که کنیا و اوگاندا سیاست آفریقایی کردن خود را آغاز کردند و از هندی‌ها خواستند که کشورشان را ترک کنند دولت هند همدردی و نگرانی خود را نسبت به آفریقایی‌های هندی تبار ابراز داشت که این امر موجب رنجش کشورهای آفریقا گردید. این تحولات در سه سطح تأثیر داشت. اول درک این حقیقت که حمایت دولت هند از جنبش‌های آزادیبخش موجب پاسخ متقابل توسط آفریقایی‌ها در محافظت از مردم هندی تبار نگردید.^(۱۳) دوم اینکه دولت هند به سیاست عدم درگیری با مردم هندی تبار بازگشت. دولتهای بعدی تا دهه ۱۹۹۰ این سیاست را ادامه دادند. سوم تعلل دولت هند در استقبال

از هندیهای اخراج شده و پذیرش آنها، آنها را از محدودیت این سیاست در مقابل خود آگاه ساخت و این حقیقت که آنها در کشورهایی که سکنی گزیده‌اند به حال خود رها شده‌اند.

سیاست‌های اخیر

در دوره پس از جنگ سرد با قبول این واقعیت که هندی و آفریقایی‌ها در مبارزه با استعمار و آپارتاید متحد بوده‌اند و حال مقتضیات زمان که همانا ژئو اکونومیک می‌باشد ایجاد می‌کند، که همراه با یکدیگر گام بردارند. با تکیه بر دوستی تاریخی هندیها و آفریقایی‌ها، آنها هنوز می‌توانند در مبارزه با توسعه نیافتگی، فقر و دیگر مشکلات مشترک با یکدیگر مشارکت داشته باشند به نظر می‌رسد که سیاست آفریقایی هند در دوره پس از جنگ سرد از پنج اصل تشکیل شده است:

- ترویج همکاری اقتصادی
- درگیر کردن مردم هندی تبار
- جلوگیری و مبارزه با تروریسم
- حفظ صلح
- کمک به نیروهای دفاعی آفریقایی

موارد بالا در ذیل مورد بحث قرار می‌گیرد:

ترویج همکاری اقتصادی

در اوائل دهه ۱۹۹۰ دولت تاکید کرد که " ... در آینده روابط جدید که بر اساس همکاری‌های ملموس اقتصادی، تکنولوژی و آموزشی می‌باشد، اهمیت دو چندان خواهد

یافت.^(۱۴) در اینجا لازم است که این نکته تاکید شود که اهداف هند در ارتباط با این سیاست در طول سالها یکسان باقی مانده است که همانا "ایجاد و مستحکم کردن پیوندهای اقتصادی در بین کشورهای جنوب و استفاده از قدرت نسبی اقتصادی هند برای توسعه این کشورها بر اساس سودمندی متقابل"^(۱۵) هند کشورهای آفریقائی را از طریق کمک‌های فنی، آموزش و تجارت وارد همکاری‌های اقتصادی نمود. گرایش کلی این همکاری‌ها به قرار ذیل است:

همکاری فنی

هند همکاری فنی خود را با کشورهای آفریقائی تحت برنامه ی همکاری فنی و اقتصادی هند و طرح ویژه کمک به کشورهای مشترک‌المنافع آفریقایی ارائه کرده است این کمک‌ها و همکاری‌ها شامل جنبه‌های زیر است:

- آموزش (نظامی و غیر نظامی)
- پروژه‌ها و کمک‌های مرتبط به پروژه‌ها مانند تامین تجهیزات، خدمات مشاوره‌ای و مطالعه امکان انجام طرح
- اعزام هیئت‌های کارشناس
- سفرهای مطالعاتی مقامات ارشد یا تصمیم گیرندگان به هند

که برنامه حوزه‌های مختلفی را تحت پوشش قرار می‌دهد.^(۱۶) سریعترین و در عین حال گسترده‌ترین بخش برنامه فنی و همکاری اقتصادی هند، مشاوره و همکاری در پروژه‌ها است. این امر شامل مطالعه اولیه امکان انجام طرح، گزارش پروژه‌ها، برپا کردن پروژه‌های آزمایشی و مراکز تحقیقاتی در بخش کشاورزی و غیره است. تعدادی از کشورهای آفریقایی کمک‌هایی در این حوزه دریافت کرده‌اند.

در طول چهار دهه هند بیش از دو میلیارد دلار آمریکا کمک فنی به کشورهای جنوب انجام داده است و بیشتر این کمکها نصیب کشورهای آفریقایی گردیده است.^(۱۷) در

دهه ۱۹۹۰ پروژه‌های مختلفی با کمک هند آغاز شد یک مرکز آموزش کارفرمایان و نمایشگاه به ارزش ۴/۴۹ میلیون دلار در داکار سنگال، توسط شرکت ابزار ماشین هندوستان (اچ ام تی) ساخته شد و در ژوئن ۲۰۰۰ تحویل گردید.^(۱۸) در نامیبیا، هند به بنای یک نمایشگاه فن آوری پلاستیک کمک کرد.^(۱۹) در ۱۹۹۴ دولت هند برنامه‌ای برای همکاری با منتخبی از کشورهای آفریقایی برای توسعه صنایع کوچک آغاز کرد این کشورها عبارت بودند از نیجریه، سنگال، زیمبابوه، تانزانیا، اوگاندا، کنیا، غنا و اتیوپی. دولت هند اعتبار لازم برای اجرای این برنامه‌ها را تحت برنامه همکاری فنی و اقتصادی هند، فراهم کرد. همچنین یک پروژه گسترش صنایع کوچک در دست اجرا است و قرار است یک پروژه مهم آموزش و نمایش تحت عنوان پروژه کشاورزان هند در بورکینافاسو به مورد اجرا درآید.^(۲۰) مقامات هندی در سنگال مشغول انجام مطالعه امکان انجام طرح برای یک پروژه توسعه لیبیات و یک پروژه چوب عود هستند.^(۲۱) همچنین مطالعه امکان انجام طرح جهت تاسیس یک آزمایشگاه واکسن مرغذاری در مالی و بهبود نظام آموزشی در آفریقای جنوبی انجام شد.^(۲۲)

از سال ۱۹۶۴ هند به بیش از ۱۴۵۰۰ نفر از کشورهای مختلف عمدتاً از آفریقا، آموزش غیر نظامی داده است این آموزشها تحت برنامه همکاری فنی و اقتصادی هند بوده است. این کشورها عبارت بودند از نیجریه، اتیوپی، سودان، کنیا، تانزانیا، اوگاندا، زیمبابوه و آفریقای جنوبی.^(۲۳)

تجارت

در آخرین دهه ابتکارات متعددی انجام شد تا تجارت در آفریقا ترویج داده شود علاوه بر دولت بخش خصوصی نیز وارد میدان گردید تا بازار آفریقا را بررسی کند.

از اواسط دوره ۱۹۹۰ سازمانهایی مانند کنفدراسیون صنایع هند، اطاق وابسته بازرگانی و صنایع، فدراسیون اطاق بازرگانی و صنایع هند و فدراسیون صادر کنندگان هند آفریقا را بعنوان ناحیه ی مورد نظر شناسائی کرده و برنامه‌هایی جهت ترویج همکاری اقتصادی و تجاری آغاز کردند. این برنامه شامل مبادله اطلاعات، انجام جلسات رو در رو بین تجار و سازماندهی فعالیتهایی مانند نمایشگاههای "ساخت هند" در قاره آفریقا، این اتاقهای بازرگانی همچنین وارد موافقت نامه‌های تجاری مشترک با موريس، کنیا، زامبیا، اوگاندا، زیمبابوه، نیجریه، آفریقای جنوبی و ایتوپی شده‌اند.

ابتکار عمل‌های دولت^(۳۴) به قرار زیر است:

- ۶ میلیون دلار خط اعتباری بانک صادرات و واردات هند به کشورهای ناحیه تجارت ترجیحی:

در سپتامبر ۱۹۹۲ بانک صادرات و واردات هند توافقی با بانک ناحیه تجارت ترجیحی امضاء کرد که خط اعتباری ۶ میلیون دلار را به اعضای ناحیه تجارت ترجیحی اعطا کند این اعتبار فقط از جهت واردات کالاهای سرمایه‌ای از هند بود. ناحیه تجارت ترجیحی شامل ۲۱ کشور از شرق و جنوب آفریقا می‌شد.^(۳۵) در ۱۹۹۴ ناحیه تجارت ترجیحی جای خود را به بازار مشترک برای شرق و جنوب آفریقا داد.

- درگیر کردن کشورهای غرب در آفریقا؛ در تلاش جهت تقویت روابط اقتصادی و سیاسی با کشورهای غرب آفریقا، نخست وزیر وقت هند پی وی ناراسیمها رائو در نوامبر ۱۹۹۶ از غنا و بوركینافاسو دیدن کرد.

- بودجه گردشی برای آفریقا؛ در ۱۹۹۶ نخست وزیر هند اچ دی دو گودا در نشست ۱۵-۱۱ در حراره تاسیس بودجه یک میلیارد رویه‌ای جهت همکاری منطقه‌ای با آفریقا اعلام کرد.^(۳۶)

- یادداشت تفاهم با جامعه توسعه جنوب آفریقا؛ یادداشت تفاهمی در مورد همکاری بین هند و جامعه توسعه جنوب آفریقا در اکتبر ۱۹۹۷ امضا شد. این یادداشت تفاهم

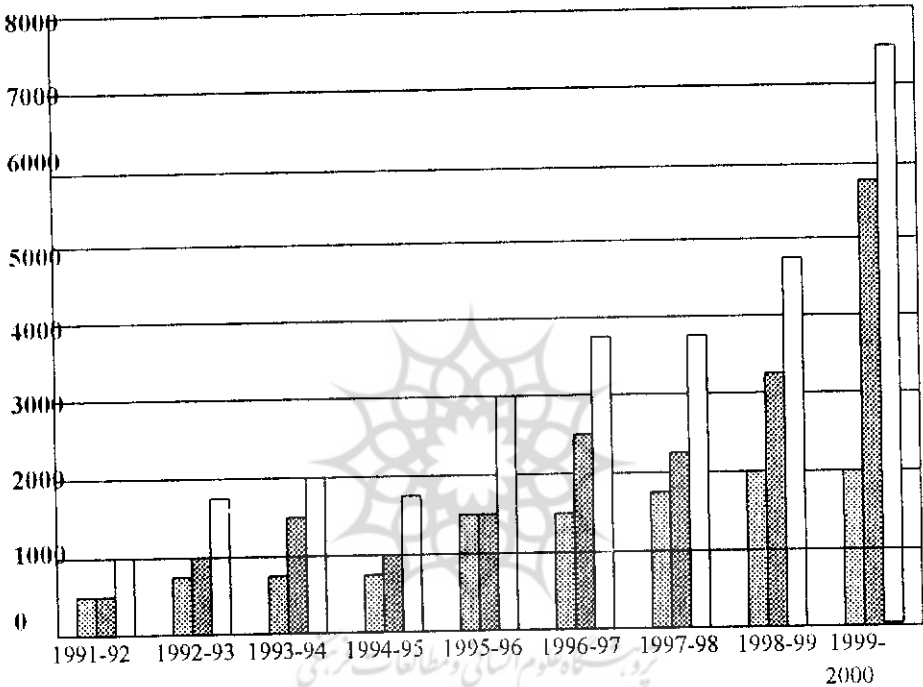
پیش بینی همکاری دولت و بخش خصوصی در منطقه می‌کرد که مشابه با یادداشت تفاهمی بود که بازار مشترک شرق و جنوب آفریقا و جامعه اقتصادی کشورهای غرب آفریقا بود.

- ملاقات سران نمایندگی‌ها/نمایندگی تجاری: ملاقات سران نمایندگی‌ها / نمایندگان تجاری نمایندگی‌های هند در شرق و جنوب آفریقا تحت ریاست وزیر بازرگانی و صنعت کشور در ژوئن ۲۰۰۰ برگزار گردید. ملاقات مشابهی در اکتبر ۲۰۰۰ در غرب آفریقا تشکیل شد.

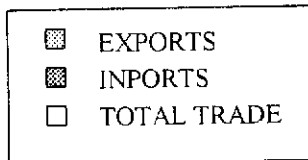
- برنامه کانون توجه آفریقا بعنوان بخشی از سیاست بانک صادرات و واردات هند ۲۰۰۳-۲۰۰۲ آغاز گشت. با توجه به استقبالی که از برنامه ابتکاری کانون توجه آمریکای لاتین شده بود برنامه کانون توجه آفریقا آغاز گشت. نمایندگی‌های منتخبی خدمات ارتقاء ترویج تجارت را به تجار و صادر کنندگان هندی ارائه می‌دهند. این خدمات با برپائی مراکز تجاری با بهای اندکی بود. در اولین مرحله از کانون توجه آفریقا توجه به نیجریه، آفریقای جنوبی، کنیا، موریس، اتیوپی، تانزانیا و غنا معطوف خواهد شد. شرکتهائی که به بازارهای این کشور کالا صادر کنند به آنها وضعیت "خانه صادرات" خواهند داد منوط به اینکه حداقل صادرات آنها ۵۰۰۰۰۰۰۰ میلیون روپیه باشد. (۳۷)

در مجموع تجارت بین هند و آفریقای جنوب صحرا از ۸۹۳ میلیون دلار آمریکا در ۹۲-۱۹۹۱ به ۳۳۹۰ میلیون دلار در ۲۰۰۱-۲۰۰۰ افزایش یافت که افزایشی بیش از ۲۸۰ درصد در ۹ سال را ثبت می‌کند. (به شکل ۱ مراجعه کنید).

شکل ۱: تجارت هند با قاره آفریقا

a-INCLUDEPICTURE "http://www.idsa
india.org/SAARCHIVES/SA200302/SAVOL27NO2ARTICLE4A.gif"/*
MERGEFORMATINET

Source: Ministry of Commerce. Focus Africa at <http://commin.nic.in/doc/focus.htm> منبع:

واردات از منطقه جنوب صحرا از ۴۵۸ میلیون دلار آمریکا در ۹۲-۱۹۹۱ به ۱۵۸۱ میلیون دلار در ۲۰۰۱-۲۰۰۰ افزایش یافته است.^(۲۸) در این دوره نیجریه، موریس، کنیا، تانزانیا و غنا شرکای تجاری اصلی هند بوده‌اند. هند توافق‌های دو جانبه‌ای با نوزده کشور آفریقائی امضاء کرده است.

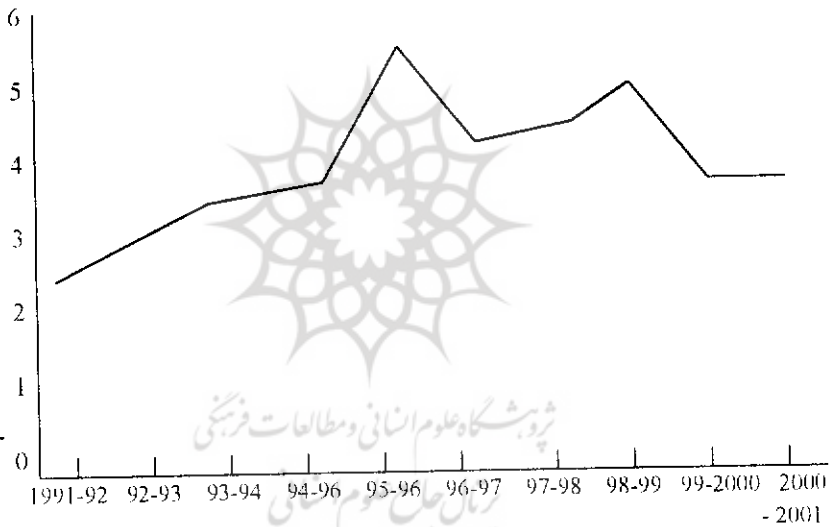
مهماگاندی گفته بود: "تجارت بین هند و آفریقا مانند استعمارگران غربی بین کالاهای تولید شده نه در مقابل مواد خام، بلکه آرمان‌ها و خدمات خواهد بود"^(۲۹) اما به نظر می‌رسد که قوانین بازار غیر قابل اجتناب می‌باشد. بیشتر واردات هند از آفریقا متشکل از مواد معدنی، فراورده‌های نفتی و مواد خام هستند حال آنکه صادرات ما منسوجات، فراورده‌های داروئی، کالاهای مهندسی و غیره هستند (نگاه کنید به شکل ۲) ترکیب تجارت آفریقا نیز موجب نگرانی در بین عده‌ای از آفریقائی‌ها گردیده است. ادیبو ادجی دبیر سابق اجرائی کمیسیون اقتصادی آفریقا اظهار می‌دارد که "سناریو سنتی که در تجارت با جهان توسعه یافته وجود دارد این است که ما مواد خام آنها را تامین می‌کنیم و از آنها کالاهای تولید شده شامل کالاهای سرمایه‌ای وارد می‌کنیم این وضعیت برای ما غیر قابل قبول است."^(۳۰) این واقعیتی است که آفریقائی‌ها باید با آن مواجه شوند. ساختار تجارت زمانی تغییر خواهد یافت که سطح توسعه اقتصادی این کشورها توسعه یابد.

آینده صادرات

به رغم ابتکارات متعددی که توسط دولت هند آغاز شده است صادرات هند جزء کوچکی از مجموع واردات آفریقا را تشکیل می‌دهد (نگاه کنید به شکل ۲). وزیر بازرگانی هند احساس می‌کند که صادرات هند به آفریقا بسیار ناچیز است مشکلات تجارت با آفریقا کاملاً شناخته شده است؛ پرداخت‌های بیشماری به صادرکنندگان هندی به خاطر کمبود

ارز خارجی انجام نشده است، مشکل زبان، عدم آگاهی در مورد توانائی‌های آفریقائی‌ها، منازعات جاری و نبود خطوط کشتیرانی مستقیم به آفریقا، در دنیای امروز که اقتصادها بوسیله بازار هدایت می‌شوند نقش دولت‌ها محدود است. دولت فقط می‌تواند بعنوان تسهیل کننده عمل کند. (۳۱) رقابت جهت تجارت به آفریقا به مرحله سختی رسیده است.

شکل ۲: در صد سهم هند در مجموع واردات آفریقا

منبع: Ministry of Commerce at http://commin.nic.in/doc/focus_africa.htm

پیدایش لایحه فرصت‌ها و رشد آفریقا

خبر مسرت بخش اینست که صادر کنندگان منسوجات هندی مقتضی است که از فرصت پیش آمده جهت صدور کالا به آمریکا بدون محدودیت استفاده کنند. این فرصت از طریق لایحه فرصت‌ها و رشد آفریقا که در سال ۲۰۰۰ به امضا رسیده، فراهم گردیده

است. سی و پنج کشور در آفریقا حائز شرایط برای این لایحه هستند اما فقط ۱۷ کشور موفق به صادرات به آمریکا از طریق این لایحه شدند. کشورهایی مانند چین، مالزی در مورد این لایحه ابراز شادمانی و هیجان زیادی نموده‌اند و برنامه برای سرمایه‌گذاری در آفریقا دارند. مالزی از سال ۲۰۰۲ در یک واحد نساجی در آفریقای جنوبی سرمایه‌گذاری کرده است.

موفقیت در امور داروئی

در آوریل ۲۰۰۱، دولت آفریقای جنوبی در یک پرونده حقوقی علیه یک شرکت چند ملیتی که دست‌اندرکار واردات داروهای ژنریک ایدز بود، پیروز شد.^(۳۳) این رای تاریخی راه را برای صادرات داروهای ژنریک ایدز از هند به آفریقا گشود. بالغ بر بیست میلیون نفر که در آفریقا زندگی می‌کنند به ویروس ایدز آلوده هستند.^(۳۳) این داروها می‌تواند به قیمتی بسیار جزئی در مقایسه با هزینه دارو در کشورهای غربی از شرکت سیپلا و ران باکسی وارد شود. هند دارای هفت شرکت داروسازی است که اینگونه داروها را تولید می‌کنند. دولت هند یک نشست چهار روزه در مورد بهداشت هند و آفریقا برگزار کرد که این نشست ۱۶ کشور آفریقائی را با هند در یک جا جمع کرد^(۳۴) و شرکت‌های داروئی عمده هند محصولات و توانائی خود را به نمایش گذاشتند. در پایان این نشست زمینه برای تاسیس پروژه‌های مشترک در کشورهای آفریقائی فراهم شد. آفریقای جنوبی و کنیا توافقی جهت برپائی پروژه‌های مشترک با شرکت‌های هندی امضا کردند.

کسب در آمد از رونق تکنولوژی اطلاعات

هند در عرصه تکنولوژی اطلاعات دارای شهرت خوبی است و این زمینه خوبی برای صادرات تکنولوژی اطلاعات به آفریقا است. فقط نیم میلیون آفریقائی به اینترنت دسترسی دارند و بنابراین نیاز شدیدی برای کاستن این شکاف دیجیتال احساس می‌شود.^(۳۵) کمیون اقتصادی برای آفریقا ابتکار عمل‌هایی برای سرعت بخشیدن به نظام اطلاعاتی در قاره آفریقا انجام داده است. فرصت‌های فوق العاده‌ای برای سرمایه‌گذاری مشترک با هند در این راستا وجود دارد.^(۳۶)

گسترش دموکراسی و حقوق بشر

این ابتکار جدید هدفش گسترش و حفاظت از دموکراسی و حقوق بشر است و در برابر متقبل می‌شود که جریان کمک‌ها، سرمایه‌گذاری و پیوند با اقتصاد کشورهای پیشرفته حفظ شود. در آوریل ۲۰۰۲ نشستی با سرمایه‌گذاران در داکار برگزار گردید. متعاقباً آفریقائی‌ها کشورهای گروه هشت صنعتی اتحادیه اروپا و هند را درگیر ساختند. کشورهای گروه هشت از برنامه گسترش دموکراسی و حقوق بشر حمایت کردند و در ژوئن ۲۰۰۲ در نشست گروه هشت برنامه اقدام آفریقا را آغاز کردند.^(۳۷) در بین گروه هشت ژاپن فعالانه از جنبش توسعه کشورهای آفریقائی حمایت می‌کند. در سال ۱۹۹۳ اولین کنفرانس بین‌المللی توکیو در مورد توسعه آفریقا برگزار شد. این رویداد برای بار دوم در ۱۹۹۸ و بار سوم قرار شد که در سپتامبر ۲۰۰۳ برگزار شود.^(۳۸)

موضوعات توسعه آفریقا در دستور کار نشست اتحادیه اروپا و آفریقا که قرار است در آینده نزدیک برگزار شود می‌باشد.^(۳۹) به نظر می‌رسد که دولت هند برنامه گسترش

دموکراسی و حقوق بشر را برنامه عملی می‌داند^(۴۰) و در ژوئیه ۲۰۰۲ کنفرانسی برگزار گردید که ۳۰ نماینده از صنعت و بخش مالی تعدادی از کشورهای آفریقائی در آن شرکت داشتند.^(۴۱)

مشارکت دادن مردمان هندی تبار

دولت هند تلاش نموده است که در دوران پس از جنگ سرد مردم هندی تبار را درگیر نماید. در دوره حکومت حزب کنگره نگرش آنها همراه با احتیاط بود اما دولت کنونی بی‌بی‌جی بی‌سیستش را تغییر داده است. در حال حاضر در گوشه و کنار دنیا مردمان هندی تبار کانون توجه سیاست خارجی دولت و ابتکارات آن هستند. دولت هند در دسامبر ۱۹۹۸ در دهلی نو اولین نشست اعضای پارلمان‌های هندی تبار را تشکیل داد.^(۴۲) همچنین کارتی به بهای ۱۰۰۰ دلار آمریکا به مردمان هندی تبار ارائه کرد که متضمن تسهیلاتی برای آنها بود. اما عده اندکی برای آن درخواست کردند و سازمان جهانی برای مردم هندی تبار درخواست کاهش بهای آن به ۲۵۰ دلار آمریکا نمود.

در سپتامبر ۲۰۰۰ دولت هند کمیته‌ای در سطح عالی تاسیس کرد که در مورد پراکندگی قومی‌هندیان در دنیا بررسی کند.^(۴۳) دستور کار این کمیته مطالعه جامع در مورد پراکندگی هندیان در جهان و توصیه اقداماتی برای روابط سازنده با آنها بود. گزارش کمیته مزبور در ۸ ژانویه ۲۰۰۲ ارائه گردید و بعضی از توصیه‌های قابل توجه^(۴۴) آن بشرح زیر است:

- ارائه تابعیت دوگانه به مردم هندی تبار / هندیان غیر مقیم هند که در کشورهای منتخب زندگی می‌کنند (ایالات متحده، انگلستان، کانادا، زلاند نو، استرالیا، اروپای غربی، سنگاپور) این اقدام تحت عنوان لایحه تابعیت صورت گیرد.

- کاهش بهای طرح کارت مردم هندی تبار
- جشن گرفتن روز ۹ ژانویه در هر سال (روزی که مهاتما گاندی از آفریقای جنوبی به هند بازگشت)
- برپائی سازمانی در بازگشت مهاتما از هند جهت رسیدگی به امور موضوعات مردم هندی تبار و هندیان غیر مقیم در هند.

دولت هند بیشتر این توصیه‌ها را پذیرفته است. در راستای پذیرش پیشنهادات فوق، دولت هند در ژانویه ۲۰۰۳ جشنهایی به مدت سه روز جهت بزرگداشت روز بازگشت مهاتما گاندی برگزار کرد در این مدت کنفرانسهایی متعددی با شرکت تجار، روشنفکران متخصصین و اعضای پارلمان‌های هندی تبار برگزار گردید.^(۴۵)

توصیه‌های این کمیته عالی رتبه، منجر به بحثی گردید که پیشنهادات آن بیشتر به نفع مردمان هندی تبار و هندی‌های غیر مقیم که ساکن اروپا و آمریکا هستند بوده است تا آنهایی که در کشورهای آفریقائی اقامت گزیده‌اند. سازمانهایی مانند سازمان جهانی مردمان هندی تبار از پیشنهاد تابعیت دوگانه استقبال نمودند. در حقیقت این سازمان از مدت‌ها قبل این تقاضا را مطرح کرده بود.^(۴۶) به نظر می‌رسد که این لایحه تابعیت سه گروه از مردمان هندی تبار ایجاد کرده بود. یک مردمانی که یا در اروپا یا آمریکای شمالی زندگی می‌کنند و می‌توانند تقاضای تابعیت مضاعف بنمایند دوم آن دسته‌ای که فقط تابعیت هندی دارند (برای مثال آنهایی که در منطقه خلیج فارس می‌باشند) سوم آن دسته که فقط تابعیت کشورهائی که در آن اقامت دارند (برای مثال آفریقا و کارائیب).

پشنهادات این کمیته منجر به سرخوردگی در بین مردم هندی تبار در آفریقا گردیده است و آنها احساس می‌کنند که دولت هند برخوردی تبعیض آمیز با آنها داشته است.^(۴۷) عده‌ای بر این عقیده هستند که مردم هندی تبار ساکن شرق آفریقا ممکن است

به تابعیت دوگانه علاقمند نباشند.^(۴۸) در گذشته مردم هندی تبار شرق آفریقا متحمل سختی‌ها بسیاری در نتیجه نوسانات سیاست‌های دولت هند گردیدند. پس از استقلال این مردمان هندی تبار تصور می‌کردند که دولت هند در لحظات دشواری به یاری آنان خواهد شتافت. اما دولت هند بهبود روابط خود با دولت‌های آفریقایی را به آنها ترجیح داد. در حقیقت هنگامی که دولت کنیا و اوگاندا از هندی‌ها در خواست کردند که کشورشان را ترک کنند تعداد اندکی از آنان پیشنهاد اسکان دادن آنها توسط دولت هند را پذیرفتند.

مبارزه و جلوگیری از تروریسم

حمله تروریستی یازده سپتامبر قدرت مخرب تروریست‌ها را به نمایش گذاشت، هند این حملات را قویا محکوم کرد و کشورهای آفریقایی نیز همانند هند این اقدام را محکوم کردند. در اوت ۱۹۸۸ هنگامی که سفارت خانه‌های آمریکا در تانزانیا و کنیا مورد حمله قرار گرفتند آفریقا مجددا در کانون توجهات قرار گرفت. دوباره در نوامبر ۲۰۰۲ قاره آفریقا دستخوش حملات تروریستی گردید و آن هنگامی بود که بمبی تروریستی هتلی را در شهر ساحلی مومباسا منفجر کردند.^(۴۹) در این حمله بیش از ۱۲ نفر جان باختند. تقریبا در همان زمان یک هواپیمای چارتر خط هوایی آرکیا اسرائیل هنگام برخاستن از فرودگاه مومباسا با فاصله کمی از تیررس یک حمله موشکی گریخت.^(۵۰)

چنین تخمین زده می‌شود که در بیش از دوازده کشور در آفریقا، گروه‌های تروریستی (عمدتا بعنوان قسمتی از شبکه القاعده) حضور قوی دارند.^(۵۱) سومالی و سودان در این لیست جای مهمی را اشغال می‌کنند. ایالت متحده سودان را یک دولت یاغی نامیده است زیرا این کشور منطقه امنی جهت تعدادی از سازمانهای تروریستی منجمله القاعده فراهم کرده است. اسامه بن لادن از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۶ در سودان کاملاً فعال بوده است. معیناً دولتهای سومالی و سودان در محکوم کردن حملات تروریستی علیه ایالات

متحده به دیگر کشورهای آفریقایی پیوستند. در حدود ۲۵ آفریقایی از سیزده کشور مختلف آفریقایی جان خود را در این حملات از دست دادند. بیشتر کشورهای آفریقایی کمک و حمایت غیرنظامی خود را در جنگ علیه تروریسم از دولت ایالات متحده آمریکا اعلام کردند. کنیا و جیبوتی دسترسی به بنادر و تسهیلات فرودگاهی را در اختیار ارتش ایالات متحده قرار دادند گرچه گروههای مخالف در پارلمان کنیا از این اقدام انتقاد کرده و از دولت خواستار توضیحاتی در این مورد شدند.^(۵۲) آفریقایی جنوبی با حمایت غیرنظامی خود و حتی در اختیار قراردادن داده‌های اطلاعاتی به ایالات متحده آمریکا، از این اقدامات حمایت کرد.^(۵۳) حملات یازده سپتامبر و حملات بعدی به پارلمان هند در ۱۳ دسامبر ۲۰۰۱ منجر به درک عمیق‌تر کشورهای آفریقایی از مواضع هند در مورد تروریسم گردید. در گذشته کشورهای آفریقایی در گردهمایی‌ها چندگانه از اقدامات هند جهت جلوگیری از تروریسم دفاع کردند. در نشست سران غیرمتمعهدها در دوربان در سپتامبر ۱۹۹۸ کشورهای آفریقایی شامل آفریقایی جنوبی از پیشنهاد هند جهت اقدام بین‌المللی جهت مبارزه با تروریسم حمایت کردند. سال گذشته (۲۰۰۲) در ماه اکتبر سنگال میزبان کنفرانسی در مورد تروریسم بود که در آن سران ۲۷ کشور آفریقایی شرکت کردند. این نشست کشورهای آفریقایی را قادر کرد موضع مشترکی علیه تروریسم اتخاذ کنند. همچنین در این نشست پیشنهاد توافق ضد تروریسم آفریقایی را مطرح کرد که این توافق اجازه استرداد تروریست‌ها از یک کشور به کشور دیگر را می‌داد. نبود چنین ماده اجرایی در کنوانسیون سازمان وحدت آفریقا در مورد تروریسم ۱۹۹۹ کاملاً احساس می‌شد.

گسترش صلح

صلح در قاره آفریقا پدیده فراری است و این قاره در طول سالها شاهد دهها منازعه بوده است. تخمین زده می‌شود که ۱۸ کشور آفریقایی بطور مستقیم یا غیرمستقیم در این منازعات درگیر هستند و در ۱۲ کشور دیگر هر لحظه امکان وقوع منازعات وجود دارد.^(۵۴) در تعدادی از این منازعات کلاه آبی‌های سازمان ملل متحد مستقر شده‌اند. هند در تعدادی عملیات حفظ صلح بعضی از این منازعات شرکت داشته است. این عملیات

عبارت بودند از عملیات سازمان ملل متحد در موزامبیک، سومالی (۱ و ۲)، ماموریت سازمان ملل متحد جهت واریسی در آنگولا (۱ و ۲) و ماموریت ناظر و همچنین در ماموریت سازمان ملل متحد در سیرالئون و اتیوپی و اریتره. بعضی از فعالیت‌های هند جهت تلاش‌های حفظ صلح در جدول شماره ۱ در صفحه بعد داده شده است:

جدول شماره ۱: هند و نیروهای پاسدار صلح در آفریقا

محل	نام عملیات	زمان	اقدامات انجام شده
آنگولا	ماموریت سازمان ملل متحد جهت واریسی در آنگولا ۱	۱۹۸۹-۱۹۹۱	۳۰ افسر نظامی
	ماموریت سازمان ملل متحد جهت واریسی در آنگولا ۲	۱۹۹۱-۱۹۹۵	۳ افسر نظامی
	ماموریت سازمان ملل متحد جهت واریسی در آنگولا ۳	۱۹۹۱-۱۹۹۵	۴۵۲ نفر نیرو و ۲۰ افسر نظامی و ۱۱ پلیس شخصی
	ماموریت ناظر سازمان ملل متحد		
موزامبیک	عملیات سازمان ملل متحد در موزامبیک	۱۹۹۳-۱۹۹۴	۹۴۰ نفر از درجات مختلف در ۱۹۹۳
سومالی	عملیات در سومالی ۲	۱۹۹۳-۱۹۹۴	سپاه پیاده نظام و اعضای ستاد جمعا ۴۹۶۷ از درجات مختلف
لیبریا	ماموریت ناظران سازمان ملل در لیبریا	۱۹۹۳-۱۹۹۷	۲۰ افسر نظامی
روندا	ماموریت سازمان ملل در روندا	۱۹۹۳-۱۹۹۵	گردان پیاده نظام ۸۰۰ نیرو
سیرالئون	ماموریت سازمان ملل در سیرالئون	۱۹۹۹-۲۰۰۰	۳۱۰۰ نیرو
جمهوری دموکراتیک کنگو	ماموریت سازمان ملل متحد در جمهوری دموکراتیک کنگو	۲۰۰۰-	
اتیوپی / اریتره	ماموریت سازمان ملل متحد در اتیوپی و اریتره	۲۰۰۱	یک گردان پیاده نظام

Source: Alan Bullion, India and UN Peacekeeping Operations. منبع:

International Peacekeeping. Spring 1997, 4 (1) 113-114. See also

www.un.org/dpko/dpko/co_mission/co_miss.htm.

نقش هند در عملیات حفظ صلح سازمان ملل متحد در آفریقا مورد تحسین مقامات محلی قرار گرفته است. در کنفرانسی که در دهلی نو برگزار شد وزیر خارجه نامیبیا از فرصت استفاده نمود و از اینکه هند در لحظات سختی به یاری آفریقایی‌ها شتافته است قدردانی نمود.^(۵۵) معهذاً هند از حملات لفظی بدور نماند و در این ارتباط هم مشکلاتی داشت. در سیرالئون ژنرال وی. ک جتلی در کانون مناقشه با دولت نیجریه و ائتلاف کشورهای غرب آفریقا قرار گرفت و آنها خواستار عزل او شدند.^(۵۶) ژنرال جتلی فرماندهان ارشد نظامی آفریقایی حاضر در نیروهای حافظ صلح را متهم کرد که با شورشیان تباری کرده اند که آنها بطور غیر قانونی از معادن الماس بهره برداری کنند. کشورهای غرب آفریقا حضور هند در نیروهای حافظ صلح سازمان ملل متحد در سیرالئون را یک دخالت تلقی کردند.^(۵۷)

کمک به نیروهای دفاعی آفریقایی

هند به افسران و درجه داران نیروهای دفاعی آفریقایی آموزش نظامی داده است بیشتر کشورهای آفریقایی فاقد نهادهای آموزشی نظامی هستند و بنابراین افسران نظامی این کشورها به خارج اعزام می‌شوند این کشورها یا قدرتهای استعماری سابق هستند یا کشورهای توسعه یافته دوست می‌باشند. از دهه ۱۹۶۰ هند به تعدادی از کشورهای آفریقایی آموزش نظامی ارائه داده است. این کشورها عمدتاً از کشورهای انگلیسی زبان هستند. این آموزش‌های نظامی در نهادهای ملی در سه نیروی دفاعی ارائه می‌شود عده‌ای هم این آموزش‌ها را در دانشکده دفاعی ملی دهلی نو و دانشکده ستاد خدمات دفاعی ولینگتن می‌بینند. این آموزش‌ها شامل حوزه‌هایی مانند امنیت و مطالعات دفاعی، مدیریت دفاعی، توپخانه، الکترونیک - مکانیک، دریایی و مهندسی هوانوردی، جنگ ضدزیردریایی، مدیریت لجستیکی و خدمات کنترل کیفی می‌باشد.^(۵۸) در دوره

۱۹۹۰-۱۹۹۱ تا ۲۰۰۱-۲۰۰۰، در حدود ۸۰۰ افسر و درجه دار از دوازده کشور آفریقایی (بوتسوانا، بورکینافاسو، غنا، کنیا، موریس، نیجریه، سنگال، ماداگاسکار، سی شل، آفریقای جنوبی، تانزانیا و اوگاندا) از ارتش هند تحت برنامه همکاری‌های اقتصادی و فنی آموزش دریافت کردند.^(۵۹) هند همچنین گروه‌های آموزشی به کشورهای مختلف آفریقایی مانند بوتسوانا، زامبیا و لسوتو اعزام کرده است. بعنوان قسمتی از همکاری‌های دفاعی هند مقادیر کمی سلاح‌های متعارف به کشورهای آفریقایی فرستاده است. هند در ۱۹۹۳ به موریس و گینه بیسائو قایق‌های گشتی (هر کشور یک فروند) و در ۱۹۹۴ بالگرد سبک به نامبیا (دو فروند) تحویل داده است.^(۶۰) هند همچنین از آفریقای جنوبی سلاح وارد کرده است.^(۶۱)

نتیجه گیری

سیاست آفریقایی هند در دوره پس از جنگ سرد نمایانگر استمرار و تغییر بوده است. مردم آفریقا حمایت هند از آفریقا در گذشته را اذعان می‌کنند و به همین دلیل حسن نیت خوبی نسبت به هند در بین آنها وجود دارد. آنها مجذوب تصویر جدید هند بعنوان مرکز جدید فن‌آوری و تجارت در آسیا شده‌اند.

هند باید به این درخواست‌ها پاسخ دهد و از نمونه اتحادیه اروپا و ژاپن تبعیت نماید که همکاری را برای نفع متقابل استفاده نموده اند. از لحاظ اقتصادی این همکاری‌ها با آفریقا متضمن کار کردن نزدیک با کشورهای آفریقایی تحت برنامه مشارکت نوین برای توسعه آفریقا می‌باشد. از لحاظ فرهنگی این امر نیازمند تعامل بیشتر با مردم هندی تبار آفریقا است. همچنین نیاز است که مردم آفریقا را از طریق رویدادهایی مانند جشن آفریقا به هند نزدیک کنند. از لحاظ آموزشی نیاز به تعامل بیشتر دو جانبه در تمام سطوح

مانند مدرسه، دانشکده و دانشگاه بین دو منطقه آفریقا و هند می‌باشد. در داخل هند این امر باید منجر به ترویج مطالعات آفریقا گردد. از لحاظ دیپلماتیک هند به دنبال راهها و شیوه‌هایی باشد که در جهت جمع آوری حمایت از منافع راهبردی شود.

منبع:

۱- واژه آفریقا در این مقاله اشاره به ۴۸ کشوری که در جنوب صحرای آفریقا قرار دارند، می‌باشد که عبارتند از: آنگولا، بنین، بورکینافاسو، برونڈی، کامرون، کیپ‌ورد، جمهوری آفریقای مرکزی، چاد، کومور، کنگو، جمهوری دموکراتیک کنگو، ساحل عاج، جیبوتی، گینه‌استوایی، اریتره، اتیوپی، گابن، گامبیا، غنا، گینه بیسائو، کنیا، لسوتو، لیبیا، ماداگاسکار، مالاوی، مالی، موریتانی، موریس، اوگاندا، موزامبیک، نامیبیا، نیجر، رواندا، سالومه تومه و پرنسیپ، سنگال، سی‌شل، سیرالئون، سومالی، آفریقای جنوبی، سودان، سوازیلند، تانزانیا، توگو، زامبیا و زیمبابوه.

2- Vasudevan, Parvathi, "Globalisation: The state and economic development: The African Case.

3- V.V. Sheth Ed. Globalisation and Interdependence: Africa and India. 2000. Center for African Studies; Mumbai. P.195

4- Cited in T.G. Ramamurthi, Foundations of India's Africa Policy. Africa Quarterly. 1997, 37 (1&2) 30.

5- Dubey, Ajay Kumar, Indo-African Relations in the Post-Nehru Era (1965-1985). 1990. Kalinga Publications; Dehli. p. 25

6- Mazrui, Ali A., Africa's International Relations. 1977. Westview; Boulder, CO. pp. 117-118.

7- Ibid

8- Gupta, Anirudha, India and Africa South of Sahara. In Bimal Prasad Ed. India's Foreign Policy. 1979. New Dehli; p. 269.

9- Dubey, Ajay Kumar, no. 5, pp. 25-28.

10- India and the African Liberation Struggle. 1976. Indian National Congress; New Dehli. pp. 92-96.

11- Government of India, Annual Report 1992-93. 1993. Ministry of External Affairs; New Dehli. p. 59

12- See Ajay Kumar Dubey, Indo-Africa State Relations. Africa Quarterly. 1997, 37 (1& 2) 51-55.

13- Ibid

14- no. 11, p.55

15- Dubey, Ajay Kumar, no. 5, p.37

۱۶- این حوزه‌ها عبارتند از: دیپلماسی، وسائل ارتباط جمعی، تجارت خارجی، مدیریت، حسابرسی و حسابداری، بانکداری، برنامه ریزی امور انسانی، کشاورزی، توسعه روستائی، صنایع مقیاس کوچک، ارتباطات، رایانه و فن آوری اطلاعات

See Government of India, Ministry of External Affairs, Annual Report, 1990-91 to 2001-2002.

۱۷- از بیانیه یاشوانت سینها وزیر امور خارجه هند در یک جلسه مقامات ارشد در مجمع عمومی سازمان ملل متحد جهت بررسی راههای پشتیبانی از مشارکت جدید برای توسعه آفریقا ۱۶ سپتامبر ۲۰۰۲

p.2 at http://www.indiagov.org/policy/UN/nepad_sep_16_02.html

18- Government of India, Ministry of External Affairs, Annual Report 2000-2001, p.51.

19- Ibid.

20- Government of India, Annual Report 1997-98. Ministry of External Affairs; New Dehli. pp.117-18

21- Ibid

22- Ibid

23- Government of India, Ministry of External Affairs at <http://www.mea.dev.gov>.

۲۴- در اینجا فقط ابتکار عمل‌های چند جانبه اشاره شده است. در این رابطه ابتکار عمل‌های دو جانبه مختلفی هم وجود داشته است مانند بودجه گردش ۲۰۰ میلیون روپیه‌ای برای موریس که در هنگام بازدید پی.وی. نارسیمها راتو از آن کشور توسط او امضا گردید.

۲۵- این کشورها عبارتند از آنگولا، بوروندی، کومور، جیبوتی، اتیوپی، کنیا، لسوتو، مالاوی، ماداگاسکار، موریس، موزامبیک، نامبیا، روندا، سی شل، سومالی، سوازیلند، سودان، تانزانیا، اوگاندا، زامبیا، زیمبابوه و زامبیا.

26- Government of India, Annual Report, 1996-97. 1997. Ministry of External Affairs; New Dehli. p. x

27- For details see Focus Africa at http://commin.nic.in/doc/focus_africa.htm.

28- All figures taken from Government of India, Ministry of Commerce, Focus Africa at http://commin.nic.in/doc/focus_africa.htm

29- As cited in K. Mathews, A Multifaceted Relationship: A Synoptic View. Africa Quarterly. 1997, 37 (1&2) 1

30- Cited in Jagdish R. Hiremath, Indian Foreign Policy in Africa: Current Status and the Future. In N. N. Vohra and K. Mathews, Ed. Africa India and South-South Cooperation. 1997. Har-Anand; New Dehli.

31- Debroy, Bibek, Focus Sierra Leone. Financial Express. New Dehli. April 3, 2002.

32- Nigeria launches Africa's first generic trial. FBIS-AFR-2001-2010, 10 December 2001.

33- Ibid.

33- Government of India, Annual Report. 2000. Ministry of External Affairs; New Dehli p. 49

34- Government of India, Annual Report. 2000. Ministry of External Affairs; New Dehli p. 49

35- African leaders, business giants descend on Dakar. Business Day. Johannesburg. April 16, 2002 at www.bday.co.za

36- Amoako, K. Y., India-Africa Cooperation in the New Millennium. Africa Quarterly. 2000, 40 (1) 10

37- See BBC news at <http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/2069632.stm>

38- For details see "Press release on situation in Africa" at HYPERLINK "<http://www.un.int/japan/3->" <http://www.un.int/japan/3-statements/archives/motomura020129.html>

۳۹- اولین نشست سران اتحادیه اروپا و آفریقا در آوریل ۲۰۰۰ برگزار گردید. دومین نشست که قرار بود در آوریل ۲۰۰۳ در لیسبون برگزار شود به این دلیل که اتحادیه اروپا نتوانست تعهدی از سران کشورهای آفریقائی مبنی بر عدم شرکت رابرت موگابه در نشست سران آفریقا و اتحادیه اروپا بگیرد برای مدت نامعلومی به تعویق افتاد.

See <http://www.iafrica.com/news/worldnews/209862.htm>

40- Keynote Address by Shri Digvijay Singh, Minister of State for External Affairs on "India and NEPAD-Furthering India and Africa Economic Cooperation", July 26, 2002 at [www. High commission of india.com/ lhc/html/nepad.htm](http://www.Highcommissionofindia.com/lhc/html/nepad.htm)

41- "Conference on India and NEPAD" at [www. high commission of india. com/lhc/html/nepad.htm](http://www.highcommissionofindia.com/lhc/html/nepad.htm).

42- See Prime Minister A.B. Vajpayee's Speech. "Assimilation and integration comes naturally to Indians", December 20, 1998 at http://www.fisiusa.org/fisi_indian_statements/pm_speech_dec_1998.htm.

43- This committee is chaired by Dr. L.M. Singhvi, MP. Members of the committee are Sh. R.L. Bhatia, Sh. J. R. Hiremath, Sh. Baleshwar Aggarwal, Sh. J.C. Sharma, Secretary Ministry of External Affairs.

44- For details see, "Press Release- Report of the High Level Committee on Indian Diaspora" at www.meadev/hlc.nic.in

45- Singh, Shubha, India Rediscovered Diaspora. Frontline. 20 (7) at <http://www.flonnet.com/fl2007/stories/200030411001808700.htm>.

46- More than equal. Frontline. January 19-February 01, 2002, 19 (2)

47- Suri, Sanjay, Dual citizenship may create 3 classes. Tribune. Chandigarh. January 12, 2002 at [www.tribuneindia.com / 2002/200201](http://www.tribuneindia.com/2002/200201).

48- Commented by Dr Thomas Abraham, Chairman GOPIO. See Amberish K, Diwanji, "The twenty-first century belongs to Indians" at [www. rediff.com/rediffinterview/Thomas Abraham.htm](http://www.rediff.com/rediffinterview/ThomasAbraham.htm).

49- See Ten feared dead in hotel tourist attack. Daily Nation on the web. November 28, 2002 at [http://www.nationaudio.Com/News/Daily Nation/Today/](http://www.nationaudio.Com/News/DailyNation/Today/)

50- Anti-Israeli attack kills 12 in Kenya. Business Day (Pretoria). November 29, 2002 at [http:// www.businessday.co.za/](http://www.businessday.co.za/)

۱۵- این دوازده کشور عبارتند از جزایر کومور، جیبوتی، اریتره، اتیوپی، کنیا، لیبی، موریتانیا، نیجریه، سنگال، سومالی، آفریقای جنوبی، سودان، تانزانیا، اوگاندا و زئیر

See Yonah Alexander and Michael S Swetnam, Usama Bin Laden's al-Qaida: Profile of a Terrorist Network. 2001. Transnational Publishers; New York. p. 31

52- See Ruchita Beri, Terrorist Attacks in US: The African Reactions. Working Paper no. 4. Strategic Digest. Special Issue. March 2002, p. 62

53- See Ruchita Beri, African States' Response to the US Attacks on Afghanistan. Working Paper no. 5. Strategic Digest. Special Issue. March 2002, p. 79.

54- Mills, Greg and Ross Herbert, Breaking the Logic of African Conflict. State Sovereignty in the Twenty-first Century. 2001. IDSA; New Dehli. p. 221

55- Gurirab, Theo-Ben, UN Peacekeeping in the New Millennium. USA Journal. July- September 2000, p. 384-385.

56- Bullion, Alan, India in Sierra Leone: A Case of Muscular Peacekeeping. International peacekeeping. Winter 2001, 8 (4) 89

57- "Peace keepers threaten fragile peace" at <http://headlines.igc.org:8080/puheadlines/945126388/inde>

58- Government of India, Annual Report, 1999-2000. 2000. Ministry of External Affairs; New Dehli. pp. 97-98.

۹- این ارقام شامل افراد دسته بندی دوم همکاری های اقتصادی و تکنیکی هند (که در آن هزینه ها توسط برنامه ی همکاری اقتصادی و تکنیکی هند و کشور شریک تقبل می شود) و همچنین آنهایی که تحت طرح های قبول هزینه خود می باشد نمی باشد. برگرفته شده از گزارش های مختلف وزارت دفاع و وزارت خارجه هند در سالهای مختلف.

60- Stockholm Institute of Peace Research databases on arms transfers at <http://first.sipri.org/index.php?Page=step3&compact=true>

61- For details see, Ruchita Beri, India-South Africa Defence Cooperation: Potential and Prospects. Strategic Analysis. 23 (10) 1681-1705.